

Møte for lukkede dører
onsdag den 18. februar 1959 kl. 12.

President: Hønsvald.

Dagsorden:

Grunngitt spørsmål fra representanten Erling Engan til statsministeren:

«Hvilke grunner er det som fra Regjeringens synspunkt gjør et besøk av statsminister Krustsjov mer beleilig nå enn etter oppstanden i Ungarn?»

Etter forslag av presidenten besluttet enstemmig:

1. Møtet holdes for lukkede dører.
2. Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet.

Engan: Å invitere et vertskap på gjenvisitt er en god gammel skikk. Det var vel derfor bare naturlig at statsminister Gerhardsen i forbindelse med sin Sovjet-reise i oktober 1955 takket Sovjetsamveldets statsminister med å be ham besøke Norge. Det var jo dessuten den gang flere ting som kunne tyde på at ledelsen i Sovjetsamveldet virkelig i handling var ment å gå inn for en internasjonal avspenning.

Men året etter om høsten kom Ungarn-tragedien. Den utløste et skred av forargelse og forbitrelse hos alle frie nasjoner over hele verden.

Her i Stortinget ble det i en utenriksdebatt den 9. november brukt sterke ord. Det var som om ånden fra 1940 var der med en gang. I et av de viktigste innlegg jeg noen gang har hørt i en utenriksdebatt, sa Arbeiderpartiets parlamentariske fører Hønsvald bl.a.:

«Det er kanskje ingen grunn til å bruke sterke ord. Ingen av dem kan likevel bli sterke nok. Men den russiske regjeringen må være klar over at blodåden i Ungarn har tilintetgjort enhver good-will og tilløp til sympati som den såkalte sjarmoffensiven måtte ha skapt i den demokratiske verden. Resultatet av de siste tre års utenrikspolitiske anstrengelser for å komme i bedre forhold til den vestlige verden, ble søndag skutt i grus av russiske tanks. Det er skapt en isfront omkring Sovjet-Samveldet og kommunismen, og bare en radikalt endret holdning til satellittstatene og en gjennomgripende utenrikspolitisk nyorientering kan tine den opp. Det nytter ikke lenger med utveksling av delegasjoner og fredstaler.»

Hele folket var av samme mening som hr. Hønsvald: Det nytter ikke lenger med utveksling av delegasjoner og fredstaler.

Og at den samme oppfatning gjorde seg gjeldende i våre granneland, kom tydelig fram i en uttalelse fra den svenske

statsminister, Erlander. Ifølge «Arbeiderbladet» av 8. november 1956 sa han:

«Det er ikke fastsatt noe tidspunkt for Sovjet-ledernes besøk. Det vil heller ikke bli fastsatt noe så lenge den nåværende situasjon eksisterer.»

Uttalelsen fra Stockholm ble av regjeringsorganet samme dag forelagt den norske statsminister som uttalte:

«Det ble i sin tid sendt likelydende innbydelser fra de tre skandinaviske land. I innbydelsene ble det ikke fastsatt noe tidspunkt for besøket, og jeg er enig med statsminister Erlander i at det heller ikke bør fastsettes noe tidspunkt så lenge den nåværende situasjon eksisterer.»

Ordene «så lenge den nåværende situasjon eksisterer» synes å gjøre en eventuell fornyet innbydelse avhengig av en endring. Og det er derfor nettopp spørsmålet om en endring jeg gjerne vil at statsministeren skal påvise.

Som et uttrykk for min personlige mening vil jeg gjerne ha sagt at det *har* funnet sted en endring. Skriket fra Ungarn er forstummet, undertrykkelsen er total. I fjor sommer besluttet blant annet de kommunistiske ledere i Ungarn å stille den tidligere statsminister opp mot en vegg og skyte ham ned. Det bør heller ikke glemmes at dette også var en statsminister som i sin tid hadde avlagt besøk i Sovjetsamveldet og mottatt gjenbesøk. Men det hjalp ikke ham.

Jeg tror at den avsky og den forbitrelse som denne henrettelsen utløste hos det norske folk - og ikke minst i vårt heimlige regjeringsorgan, som jeg i denne sak respekterer dypt og er enig med - den avskyen eksisterer fortsatt i vårt land.

På denne bakgrunn kan jeg, både av logiske og så å si av samvittighetsgrunner, ikke si meg enig i den innbydelsesplan som de norske aviser har offentliggjort fra statsministerens pressekonferanse.

Et moment er den prinsipielle avstand man tar fra å få et besøk av herr Krustsjov, et annet moment, som forresten bare virker til å forsterke det første, er selve tidspunktet innbydelsen er ment å bli effektivt på. Så vidt en kan forstå, er det meningen at herr Krustsjov skal komme til Oslo i siste halvdel av august. Det vil bety at den sovjetiske statsminister inviteres til Oslo og sitter med denne innbydelsen i hånden i hele den tiden verden er i høyspenning ved det ultimatum han har satt i Berlin. Han har det også så godt dekket for seg på det politiske bord, at han kan la Berlin-forhandlingene slutte av med et negativt resultat. Han kan la det bli et «njet» om Berlin og la Norges-besøket gå sin gang. Norge kommer da i en enda mer pinlig situasjon overfor sine vestlige allierte venner enn det er i dag. Skal vi unngå det, må vi kanskje for annen gang meddele Moskva at en «så lenge den nåværende situasjon eksisterer», finner å måtte be om utsettelse med besøket.

En slik utvikling er ikke utenkelig. Det forbausende er bare at det denne gang faktisk er den norske regjering, eller dens leder, som selv har lagt situasjonen slik til rette at den kan utnyttes både mot oss, mot det frie Berlin og mot våre vestlige allierte, og utelukkende til fordel for den sovjetrussiske politikk.

Statsminister Gerhardsen: Får jeg først nevne litt om bakgrunnen for den innbydelse til statsminister Krustsjov som igjen er blitt aktuell.

Som Stortinget vil huske, besøkte den danske, den svenske og den norske statsminister Sovjetsamveldet i løpet av 1955-56. Det norske besøket, som var det første, fant sted i november 1955, mens de danske og svenske besøk foregikk i mars-april 1956.

Den norske statsminister mottok innbydelsen i slutten av juli 1955. Saken ble drøftet i Regjeringen. Det var på dette tidspunkt kjent at den britiske regjering hadde invitert statsminister Bulganin og førstesekretær Krustsjov til Storbritannia. Regjeringen fant at innbydelsen burde mottas, og i et brev til sovjet-ambassadøren 4. august meddelte jeg at jeg med takk tok imot innbydelsen.

Saken ble drøftet i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite i et møte 11. oktober samme år. Jeg gjorde rede for de grunner som hadde ført til at Regjeringen mente innbydelsen burde mottas, og for de saker som en fra norsk side hadde tenkt å drøfte med de sovjetiske ledere under besøket. Jeg nevnte videre at spørsmålet om en gjensisitt fra sovjetisk side kunne melde seg, og jeg ba komiteens medlemmer gi uttrykk for sin oppfatning av dette spørsmål.

Under møtet var det ingen medlemmer som ga uttrykk for misbilligelse over at Regjeringen hadde mottatt innbydelsen. Det ble tvert imot av en rekke medlemmer uttrykkelig sagt at Regjeringen ikke kunne handlet på noen annen måte.

Når det gjaldt spørsmålet om en gjensisitt, var det heller ingen som hevdet at man burde stille seg avvisende. Et enkelt medlem ga uttrykk for at man kanskje burde se tiden an, før man fremmet noen invitasjon, mens andre medlemmer mente en invitasjon til gjenbesøk ville være naturlig.

Etter å ha hørt de uttalelsene som falt om et eventuelt gjenbesøk, sa jeg at det naturligste antagelig ville være at jeg i en mer personlig samtale nevnte spørsmålet, men at det ikke ble rettet noen formell innbydelse til den sovjetiske statsminister før etter hjemkomsten til Norge.

Under en uformell samtale i Moskva spurte jeg om en gjensisitt kunne tenkes i forbindelse med det besøk som de to sovjetiske ledere skulle avlegge i Storbritannia våren 1956, men noen formell innbydelse ble ikke satt fram.

Etter at den danske og svenske statsminister også hadde besøkt Sovjetsamveldet i mars-april 1956, ble spørsmålet om gjensisitt drøftet under et statsministtermøte i Stockholm i mai samme år. En ble der enig om at de tre regjeringer

skulle innby statsminister Bulganin og førstesekretær Krustsjov til gjensitt i de nordiske land. En tenkte seg at besøkene skulle finne sted enten i april eller i mai 1957. Formell innbydelse ble overbrakt av de tre lands ambassadører i Moskva 22. mai 1956. Den 7. juni fikk ambassadørene meddelelse om at den sovjetiske statsminister med takk hadde mottatt invitasjonene. Fra russisk side ble det ikke sagt noe om tidspunktet for besøkene.

Den rolle som Sovjet-regjeringen spilte under Ungarn-opprøret høsten 1956, førte naturlig til at spørsmålet om besøk ble utsatt på ubestemt tid, men noen tilbaketrekking av innbydelsene fant ikke sted.

Senere har spørsmålet om hvorledes en skulle forholde seg til innbydelsene vært drøftet under flere nordiske utenriksministermøter.

Fra sovjetisk side har spørsmålet ikke offisielt vært brakt på bane, men fra begynnelsen av 1957 har russerne flere ganger nevnt saken underhånden både overfor den svenske og den norske ambassadør, og de har gitt uttrykk for at de håpet at gjensitt til de skandinaviske land kunne finne sted i løpet av en nær fremtid. Saken er således blitt et visst irritasjonsmoment.

Da spørsmålet på ny ble drøftet under det nordiske utenriksministermøtet i september 1958, rådet det enighet om at de tre land burde søke å få gjenbesøket avvirket i løpet av 1959. Den svenske regjering forela spørsmålet i Riksdagens utenrikskomite. Tanken om å gjennomføre besøket vakte motstand innen en del av opposisjonen, men den svenske regjering mente likevel at besøket burde finne sted og nevnte juni som et passende tidspunkt.

I Stortingets utenrikskomite kom spørsmålet indirekte opp i et møte 27. september i fjor. Spørsmålet om å innby president Tito til et besøk i Norge var reist overfor Regjeringen. Det var Regjeringens oppfatning at statsminister Krustsjovs besøk i så fall måtte finne sted først. Fungerende utenriksminister, statsråd Skaug, orienterte utenrikskomiteen om dette.

Representanter for opposisjonspartiene ga i komiteen klart uttrykk for at selv om de ikke i og for seg ville fraråde at president Tito ble invitert til Norge, måtte de likevel gjøre det, hvis en invitasjon til den jugoslaviske president skulle ha som følge at statsminister Krustsjovs gjenbesøk først fant sted.

Jeg mottok underretning om de synspunkter som var hevdet i utenrikskomiteen mens jeg oppholdt meg i Beograd. Under disse omstendigheter ble innbydelsen rettet til visestatsminister Kardel. Men problemet om den sovjetiske statsministers besøk var dermed ikke løst. Det er og blir et faktisk forhold at de tre skandinaviske regjeringer i mai 1956 offisielt inviterte den sovjetiske statsminister til gjenbesøk i sine land, og ingen av dem har senere trukket innbydelsene tilbake.

For Regjeringen står det slik at denne sak nå ikke kan drive lenger. Det må tas et standpunkt: Enten må Regjeringen nå meddele den sovjetiske statsminister at innbydelsen av 1956 ikke lenger står ved makt, eller den må se å få avviklet gjenbesøket i en noenlunde nær fremtid. Følger vi det første alternativet, betyr det at vi forlater den linje vi hittil har fulgt, nemlig å opprettholde et korrekt og høflig naboforhold til Sovjetsamveldet, og i stedet slå inn på en linje som vil bli oppfattet som en ren demonstrasjon, og som et uttrykk for at vi ønsker å markere en kjøliger holdning til nabostaten Sovjet-samveldet.

Dette er et standpunkt som Norge kan ta, men Regjeringen har ikke funnet det tilrådelig å gjøre det. Tilbake blir da det annet alternativ: Å få avviklet statsminister Krustsjovs besøk i løpet av en noenlunde nær framtid. August måned er det tidspunkt en under uformelle drøftinger under statsministermøtet her i Oslo i januar i år fant å burde ta sikte på. Men noen endelig beslutning er ikke truffet.

Spørsmålet om hvorledes våre allierte i NATO ville se på et sovjetisk gjenbesøk, har vært brakt inn i diskusjonen. I denne forbindelse kan jeg nevne at spørsmålet om gjenbesøk under hånden har vært ventilert i NATO. Vår delegasjon har i desember i fjor uformelt orientert andre delegasjoner om at Regjeringen er positivt innstilt til tanken om gjenbesøk, uten at den ennå har truffet noen endelig beslutning. Ingen av de andre NATO-regjeringene har gitt uttrykk for at de ser med noen bekymring eller uvilje på den eventualitet at Norge følger internasjonale høflighetsregler i denne sak og ønsker å avvikle gjenbesøket i korrekte former.

Det ligger nær her også å vise til visestatsminister Mikojans besøk i De Forente Stater og det besøk som statsminister Macmillan og utenriksminister Selwyn Lloyd vil avlegge i Sovjet-Samveldet i slutten av denne måned. Når slike besøk finner sted, tyder det vel på at man på ledende vestalliert hold mener at direkte kontakter med folk på høyeste plan i Sovjet-Samveldet kan være av interesse.

Selv tror jeg dette er en riktig vurdering. Under de spente forhold som råer i verden i dag, må en se det som en fordel at det kan etableres direkte kontakter mellom folk i ledende politiske stillinger innen de to leirer. Den isolasjon som i årene etter revolusjonen i 1917 ble påtvunget Sovjet-Samveldet, og som det selv senere har opprettholdt gjennom jernteppe-politikken, har neppe gagnet noen. Vestens land bør iallfall ikke ved sin holdning bidra til at isolasjonstendensene styrkes. Ut fra et slikt syn er da også visestatsminister Mikojans besøk i De Forente Stater og statsminister Macmillans forestående reise til Sovjet-Samveldet blitt positivt vurdert av en meget betydelig del av den vestlige opinion. Når det gjelder Macmillans gjenbesøk til Sovjet, har jeg inntrykk av at det har vært hilst med stor tilfredshet både av et samstemmig Underhus og av ledende britiske presseorganer.

Hr. Engan har spurt om hvilke grunner det er som sett fra Regjeringens synspunkt gjør et besøk av statsminister Krustsjov mer beleilig nå enn etter oppstanden i Ungarn. I den redegjørelse jeg har gitt for hvorledes denne sak har utviklet seg, tror jeg at jeg også har gitt grunnene for Regjeringens standpunkt. Men jeg vil gjerne få si at jeg fullt ut forstår de følelsesmessige reaksjoner som jeg antar ligger bak hr. Engans spørsmål. Ingen av oss har glemt de tragiske begivenhetene i Ungarn høsten 1956. Vi er klar over at Sovjet-regjeringen med brutal makt slo ned en frihetsreising, og det er en handling som ikke lett lar seg glemme. Reaksjonen mot de overgrepene som fant sted, var kanskje få steder sterkere enn i vårt land. Det kom da også tydelig til uttrykk i vår offentlige opinion. Vår offisielle holdning har vi tydelig markert under behandlingen av det ungarske spørsmål i FN.

Men som jeg tidligere har sagt i dette innlegg, tror ikke Regjeringen at det ville være til gagn for vårt land i denne saken å slå inn på en linje som vil bli tolket som en ren demonstrasjonspolitik. Regjeringen er derfor kommet til at det ville være mest tjenlig for vårt lands interesser at en følger vanlig internasjonal høflighetsskikk og lar gjenbesøket finne sted.

Siden innbydelsene til den sovjetiske statsminister i 1956 ble fremmet av de tre skandinaviske land i fellesskap, bør tilretteleggingen av gjenbesøket også samordnes av de tre regjeringer. Regjeringen vil ta sitt endelige standpunkt til tidspunktet for gjenbesøket så snart det er oppnådd enighet mellom de tre land om den faktiske samordning av planene for besøket.

Da Kongen ikke kommer tilbake fra sin reise i Nord-Norge før 15. august, og da han har ment at han bør være til stede i Oslo under et eventuelt besøk av Sovjet-Samveldets statsminister, vil det i tilfelle passe best for oss om besøket kan finne sted i siste halvdel av august. Denne tilleggsopplysningen finner jeg å kunne gi, siden spørsmålet blir behandlet i et lukket stortingsmøte.

Engan: Jeg takker statsministeren for svaret. Jeg skal villig innrømme at det også fra min side er følelser med i spillet. Men jeg må jo på den annen side si at jeg også ser praktisk på det, for i og med at vi står foran Berlin-forhandlingene, synes jeg det er et meget ubeleilig tidspunkt nå å invitere statsminister Krustsjov til Norge.

Statsministeren var inne på Macmillans besøk i Sovjet, men jeg mener at disse tilfellene ikke kan sammenlignes, for så vidt som det her gjelder en større stat som møter på like fot, og hensikten er vel at de skal forhandle om de forestående Berlin-forhandlinger. Det er ikke noen gjestetur. Så vidt jeg har forstått, er det en forhandlingstur Macmillan nå tar til Sovjet-Samveldet.

Jeg vil også etter statsministerens innlegg spørre: Ville det ikke ha vært rimelig at en så vanskelig sak hadde

vært forelagt Stortinget før den endelige beslutning om en invitasjon av Krustsjov var et faktum?

Statsminister Gerhardsen: En kan naturligvis vurdere Macmillans besøk i Sovjet-Samveldet på forskjellige måter, men det er nå imidlertid en kjensgjerning at det er lagt opp som en gjensnitt i anledning det offisielle besøk som Sovjets statsminister og kommunistpartiets førstesekretær avla i England i 1956. Det er det Macmillan faktisk har brukt som utgangspunkt for et ønske om nå å få avlegge Sovjet-Samveldet et besøk.

Hr. Engan spurte om det ikke ville være naturlig å forelegge denne sak for Stortinget. Det er vanlig at Regjeringen i størst mulig utstrekning søker kontakt med Stortingets utenrikskomite om den slags spørsmål, og det gikk fram av mitt svar på hr. Engans spørsmål i hvilken utstrekning Regjeringen i dette tilfelle har hatt kontakt med utenrikskomiteen. Regjeringen har forøvrig ennå ikke truffet noen endelig avgjørelse i saken.

Jeg hadde en pressekonferanse som uheldigvis kom et par dager før utenrikskomiteen var innkalt til et møte. Spørsmålet ble der stilt meg fra en av de representanter som var til stede. Jeg gav da et svar som var i samsvar med det faktiske forhold på det tidspunkt. Jeg sa at det hadde vært kontakt mellom de tre skandinaviske lands regjeringer om dette spørsmål, og at en tok sikte på å kunne opptre i fellesskap, siden en hadde opptrådt i fellesskap når det gjaldt å fremme den formelle innbydelsen i sin tid. Jeg sa også at det ble arbeidet med spørsmålet i de enkelte land, at regjeringene ikke hadde tatt endelig standpunkt, men at den norske regjering for sitt vedkommende var innstilt på at en burde få besøket avviklet i løpet av inneværende år.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Presidenten: Forlanger noen ordet før dette møte heves?

Bergesen: Det spørsmål som var oppført på kartet i dag, og som nå har vært behandlet, har ikke vært offentliggjort i pressen på vanlig måte, slik som spørsmål og interpellasjoner blir offentliggjort etter hvert som de stilles av representantene. Det er uvanlig. Grunnen til at spørsmålet ikke har vært offentliggjort, er neppe at presidentskapet har hemmeligstemplet selve spørsmålet. Det presidentskapet har gjort, er å foreslå spørsmålet behandlet i hemmelig møte.

Når spørsmålet ikke har vært offentliggjort, formoder jeg det er en følge av at representanten Engan selv har ment at det ikke burde offentliggjøres, eller har fulgt en henstilling om ikke å offentliggjøre det ut fra spørsmålets natur. Men det uvanlige i fremgangsmåten her kan gi grunnlag for den misforståelse - og har også, forstår jeg, gitt grunnlag for den misforståelse - at spørsmålet som sådant er

unndratt offentliggjørelse i og med at presidentskapet bestemmer seg til å foreslå for Stortinget å behandle det i hemmelig møte. Det er for å unngå at denne misforståelse setter seg fast, at jeg har bedt om ordet for å presisere at det ligger i representantens egen hånd, når han leverer en interpellasjon, et spørsmål eller et begrunnet spørsmål, å avgjøre om det at han har stillet dette spørsmål, skal offentliggjøres eller ikke.

Man kan nemlig se at det må være slik av følgende resonnement: En praksis som innebærer det motsatte standpunkt - nemlig at presidentskapet og Stortingets flertall kan hindre offentliggjørelse av et spørsmål - kan medføre at opposisjonen i nasjonalforsamlingen kan bli fratatt det politiske middel som en interpellasjon eller et spørsmål er og skal være. Det sier seg selv at det er den appell til folkeopinionen som offentliggjørelsen innebærer, som gir interpellasjonene og spørsmålene deres politiske betydning, og det er den som gjør dem til et ledd i vårt politiske liv, og dermed også i vår parlamentarisme.

Jeg har da vært redd for at den misforståelse og den praksis skulle sette seg, at det at presidentskapet beslutter seg til å foreslå hemmelig behandling, skulle medføre at selve spørsmålet som sådant dermed hemmeligstemples. Jeg tror ikke det har vært presidentskapets mening, men jeg har allikevel villet påpeke det, for å få slått fast at det ligger helt i vedkommende representants egen hånd om han vil offentliggjøre spørsmålet, det være seg før eller etter behandlingen i Stortinget.

Langhelle: Når det gjelder behandlingsmåten i denne sak, vil jeg gjerne opplyse at det er et samlet presidentskap som står bak den. Jeg kan også si at presidentskapet har behandlet dette spørsmål og denne sak som et helt spesielt tilfelle. En var av den oppfatning at spørsmålet, om det skulle besvares i et åpent møte, kunne skape visse problemer, og som president tok jeg derfor kontakt med statsministeren og utenriksministeren om saken. De mente begge at på det nåværende tidspunkt kunne det være kjedelig i vårt forhold både til Sovjet-Samveldet og til våre naboland Danmark og Sverige å få en sånn åpen drøftelse i Stortinget, idet det ble opplyst, som også statsministeren gjorde i dag, at det er ennå ikke sendt noen innbydelse, og at Regjeringens standpunkt for så vidt ikke er definitivt tatt. Presidentskapet henstillet derfor til hr. Engan å la spørsmålet behandle i et hemmelig møte, og henstillet også til hr. Engan ikke å offentliggjøre spørsmålet i pressen. På begge disse anmodninger svarte hr. Engan ja. For så vidt er saken i dette tilfelle grei. Men det er klart at det som hr. Bergesen nå reiser, er et problem som kan dukke opp i en annen sammenheng. La oss si at hr. Engan hadde sagt nei til presidentskapets henstilling om ikke å offentliggjøre spørsmålet. Da ville vi hatt en annen situasjon. Nå, der må jeg si til hr. Bergesen at han innsnevrer betydningen av

spørsmål og interpellasjoner svært meget når han sier at hensikten med dem er å nå en bred offentlighet. La meg også opplyse at det er ikke ukjent i Stortinget med hemmelig spørsmål og hemmelige interpellasjoner. I mellomkrigstiden var det flere tilfelle hvor saker ble tatt opp som interpellasjon i hemmelig møte, og i de tilfellene var det en helt klar sak at interpellasjonene ikke kunne offentliggjøres. Det skjedde en gang ved en inkurie fra kontoret, som hadde fått en interpellasjon levert inn uten at den var stemplet hemmelig. Kontoret begikk da den feil at det offentliggjorde denne interpellasjonen i pressen. Det ble sterkt beklaget av presidentskapet, det ble også sterkt beklaget av kontoret, og det ble gjenstand for kritikk i Stortinget.

Jeg vil ikke forlenge denne debatt mer enn nødvendig, men jeg vil gjerne si at det spørsmål hr. Bergesen her har reist, som for så vidt ikke har noen relevans for det konkrete problem vi har i dag, bør vel kanskje utenriks- og konstitusjonskomiteen se på i sammenheng med det arbeid som nå pågår der med revisjonen av reglementet. Personlig må jeg si - og det er min umiddelbare reaksjon - at jeg ville anse det meget betenkelig om en interpellasjon eller et grunnlagt spørsmål som skal behandles i et hemmelig møte, skulle kunne bekjentgjøres før eller etter det hemmelige møte. Det vil nemlig føre til at det ville bli et stadig spørsmål om hvor interpellasjonen eller spørsmålet var blitt av. Ingen av oss kan da si at den er blitt behandlet i et hemmelig møte. Den som har fremmet denne interpellasjonen, kan heller ikke si at han har trukket den tilbake, for det har han jo faktisk ikke gjort. Jeg tror altså at saken kanskje ikke er fullt så enkel som hr. Bergesen fremstillet den, men jeg tror at det riktigste vil være at vi ber utenriks- og konstitusjonskomiteen også overveie dette spørsmål sammen med de andre spørsmål som nå skal behandles der.

Leirfall: Det tilfellet frå mellomkrigstida som hr. Langhelle refererte til, kan ikkje samanliknast med denne saka. Den gongen var det nemleg interpellanten sin føresetnad at saka skulle behandlast i hemmeleg møte, og då er det også klårt at sjølve interpellasjonen måtte vera hemmeleg. Det må vera heilt klårt at når ein representant har innlevert eit spørsmål eller ein interpellasjon, så står det han heilt fritt å meddele pressa det. Det finst ingen ting i Stortingets forretningorden som gir støtte for ei anna oppfatning, og det ville føra heilt ut på viddene om det vart fastsatt at ein stortingsrepresentant skal avvente eit vedtak i presidentskapet før han kan gjere det kjent at han har teke opp ei sak i Stortinget. Det vil jo vere innlysande for alle at jamvel om det ikkje er nokon fare for det hos oss, vil eit slikt system i seg sjølv kunne brukast til å kneble opposisjonen.

Eg vil i samband med den diskusjonen som no har kome opp her, peike på at i vårt naboland Danmark blir denne saka

behandla med ein ganske annan grad av offentlegheit enn hos oss. Eg viser til dei avisnotisane som er komne i dag delvis gjennom Norsk Telegrambyrå. Av dei går det klårt fram korleis saka har vore behandla i Folketingets utanrikspolitiske organ og korleis dei einskilde politiske førarane stiller seg til saka.

Det er under denne debatten etter mitt skjøn ikkje kome fram noko som ikkje toler offentleggjering. Eg vil difor be om at presidenten ber om å få det vanlege løyve etter § 54 i reglementet til å offentleggjere forhandlingane i dette møte.

Bergesen: Jeg ber om å få presisere påny - jeg trodde jeg gjorde det i det første innlegget - at jeg ikke har kritisert presidentskapet for hva det har gjort i denne sak - at det har ønsket og foreslått at et slikt spørsmål ble besvart i hemmelig møte. Det var naturlig, fordi man jo ikke visste hva statsministerens svar ville gå ut på. Det var ingen grunn til å unnlate å ta spørsmålet opp i hemmelig møte. Men dermed er det ikke tatt standpunkt til hvorvidt det kan offentliggjøres nå når man kjenner svaret. For så vidt synes jeg nok at hr. Langhelles henvisning til presidentskapets enstemmighet var unødvendig.

Det som var min hensikt, var å hindre at en misforståelse satte seg fast og derved innledet en praksis som - og der er jeg enig med hr. Leirfall - det ikke er hjemmel for, nemlig at presidentskapet skal kunne tilbakeholde offentliggjørelse av et spørsmål eller en interpellasjon. Jeg forstår hr. Langhelle slik at også han i prinsippet er enig med meg, for han sier at det presidentskapet har gjort ved siden av å foreslå hemmelig møte, var å *henstille* til representanten Engan ikke å offentliggjøre spørsmålet. I det at presidentskapet henstiller, må det jo ligge en innrømmelse av at presidentskapet ikke kan *bestemme* i dette tilfelle.

Hr. Langhelle mente at jeg sa at hensikten med spørsmål og interpellasjoner var å få en bred offentlighet. Det håper jeg i hvert fall at jeg ikke sa. Det jeg sa var at offentliggjørelse jo er med på å gi spørsmål og interpellasjoner deres politiske betydning i et folkestyre under parlamentarisme. Det er jo ikke av nysgjerrighet representantene stiller spørsmål og interpellasjoner, det er som ledd i det politiske liv. Det er klart at hele dette institutt med begrunnede spørsmål og interpellasjoner totalt ville endre karakter, hvis representantene skulle vente på presidentskapets tillatelse til å offentliggjøre dem. En slik fullmakt gir reglementet på ingen måte presidentskapet. Det vil ikke si at jeg ikke erkjenner at det vil kunne oppstå situasjoner hvor også jeg kunne ønske at presidentskapet hadde en slik myndighet. Men der er man nødt til å stole på den enkelte representants evne til å fornemme situasjonen, slik som i dette tilfelle. Man skal også huske på at det skal ganske sterke skuldre til å motsette seg en henstilling

fra presidentskapet på dette punkt, og det endog før man har fått vite hva svaret på spørsmålet vil bli.

Jeg tror man kan konstatere at systemet hittil har fungert riktig. Man har unngått uheldig offentliggjørelse nettopp på henstillingsbasis. Og slik tror jeg man må ha det i fremtiden også. Jeg tror ikke noen endring er nødvendig. I en forsamling som Stortinget er det selvfølgelig også representanter som i slike spørsmål kan være litt vanskelige å håndtere for presidentskapet. Jeg skal ikke nevne navn i den forbindelse - det ville virke svært personlig om jeg gjorde det. Man får stole på at representantenes ansvarsfølelse gjør at de tar hensyn til slike henstillinger.

Røiseland: Det er no heilt klårt at det ikkje kan vere nokon grunn til å kritisere presidentskapet for det som er gjort i samband med denne saka. Presidentskapet har samrådd seg med han som har sett fram spørsmålet, og han har gått med på at det ikkje skal kunngjerast. Dermed er vi ferdige med det.

Men så har hr. Bergesen reist dette spørsmålet reint prinsipielt, og eg må med ein gong seie at eg er samd i den tankegangen og dei synsmåtane han målbar her. Eg meiner at det ikkje må bli tale om at presidentskapet kan hindre ein representant i å kunngjere ein interpellasjon eller eit spørsmål. Det kan bli eit press på eit visst syn i Stortinget, som ikkje er av det gode. Eg er samd med hr. Langhelle i at det kan bli visse praktiske vanskar, men dei får ein ta.

Eg meiner at det er ingen grunn for utanriks- og konstitusjonsnemnda til å sjå på reglementet i samheng med dette spørsmålet. Det er visstnok så at eit presidentskap ein gong i tida vedtok noko om at ein interpellasjon ikkje kunne kunngjerast før presidenten hadde sett namn på han. Om dette vedtaket nokon gong har vore etterlevd, skal eg ikkje kunne seie. Men det som likevel må vere klårt, er at ein aldri kan få noka føresegn i reglementet som på nokon rimeleg måte kan hindre ein representant i å gjere eit spørsmål eller ein interpellasjon kjend. Det kan ikkje vere noko i vegen for at eg i dag kan seie til ein presseman at eg tenkjer om ei veke, eller om to-tre dagar, å setje fram i Stortinget eit spørsmål eller ein interpellasjon med det og det innhald. Eg meiner derfor det vil vere heilt illusorisk om ein prøver å stoppe dette gjennom reglementet.

Men til vanleg vil denne saka ha så lite å seie i praksis at vi trygt kan køyre på same måten som vi har gjort det hittil. - Og i dette tilfellet her er det ingen ting å kritisere presidentskapet for.

Hegna: Jeg er helt enig med hr. Røiseland i at i forbindelse med denne saken er det ikke noe grunnlag for bemerkninger som innebærer kritikk eller snev av kritikk over behandlingsmåten, og da kunne man jo for så vidt kanskje si at det ikke er noe mer å snakke om.

Jeg for mitt vedkommende vil videre si at når det gjelder de rent generelle betraktninger som er anført her - man kan si at de har verdi, man kan si at de har nokså begrenset verdi, at det til dels er selvfølgeligheter og kanskje banaliteter - er det ikke noen særlig grunn til å oppholde seg ved dem. Det forekommer meg å være ganske klart at en representant som ønsker å stille et spørsmål eller en interpellasjon, kan offentliggjøre dette når han vil. Han kan si: Jeg tenker å gjøre det om 14 dager. Eller han kan si: Jeg har levert det inn til kontoret nå. Det er ingenting i veien for det. Ingen kan hindre ham i det.

Det som for så vidt kommer inn som et vesentlig moment, er ikke om presidentskapet kan nekte ham å foreta en sånn offentliggjørelse. Presidentskapet har i forbindelse med spørsmål og interpellasjoner å undersøke med regjeringsmedlemmene når sakene kan tas opp. Det kan gjøre vedkommende representant oppmerksom på at spørsmålet vil bli fremmet på vanlig måte, men i tilfelle det skal tas i åpent møte, kan Regjeringens representant bli nødt til å benytte seg av sin adgang til ikke å besvare det, mens han derimot er beredt til å gi svar i hemmelig møte. Det er vel det som er den vesentlige realitet i forbindelse med dette. Men like så sikkert som den enkelte representant har lov til å offentliggjøre spørsmål eller interpellasjoner på forhånd, før det er truffet noen beslutning om behandling i hemmelig møte, like så sikkert er det at etter at det er besluttet at saken skal behandles i hemmelig møte, har han ikke noe fritt herredømme over den lenger. Da kan offentliggjørelsen av spørsmålet først skje på samme måte som med andre ting innenfor rammen av det hemmelige stortingsmøte, etter at det på behørig måte ved Stortingets vedtak, eller et vedtak i Presidentskapet etter fullmakt av Stortinget, er besluttet at forhandlingene kan offentliggjøres. Man behøver ikke gå fra dette møte i den tro at hr. Engan nå har full frihet til å gjøre med det spørsmål hva han vil. Det har han ikke.

Wikborg: Jeg tror det er bra at vi har fått dette rent prinsipielle spørsmål belyst her i dag, og så vidt jeg kan forstå, er det på det nærmeste full klarhet over saken. Så vidt jeg skjønner, har presidentskapet opptrådt helt korrekt. Det har vært klar over at spørgerens samtykke var nødvendig for ikke-offentliggjørelse av spørsmålet og for behandling på den måte som her er skjedd. Det viser etter min mening at presidentskapet er klar over at det står i vedkommende representants makt å offentliggjøre spørsmålet eller ikke. Hvis hr. Engan i dette tilfelle hadde sagt, at nei, jeg vil offentliggjøre spørsmålet, så hadde presidentskapet etter mitt syn vært bundet av det, men da ville konsekvensen blitt at man ville fått besvart spørsmålet på en annen måte enn man ville i et hemmelig møte. Der er jeg enig med hr. Hegna i at sakens kjerne ligger.

Det er etter min mening gått helt korrekt frem både fra presidentskapet og fra hr. Engans side i dette tilfelle. Vi

har nå fått en mer fullstendig redegjørelse fra statsministeren enn jeg tror vi ville fått om vi hadde hatt et åpent møte. Men den ting må være klar, at hvis en spørger eller en interpellant sier at han vil ha dette spørsmål eller denne interpellasjon offentliggjort, er man dermed faktisk nødt til å behandle saken i åpent møte. Det går ikke an at det blir fremsatt et spørsmål eller en interpellasjon som offentligheten får kjennskap til, men som den ikke får vite hvordan det senere går med. Man har valget mellom hemmelig behandling eller full offentlighet. Man kan ikke få litt av det ene og litt av det annet, tror jeg.

Med hensyn til det siste spørsmål som hr. Hegna var inne på, er jeg for min del ikke helt klar over hvordan det forholder seg. Jeg er ikke så sikker på at hr. Engan nå ikke kan offentliggjøre sitt spørsmål, selv om det kanskje ville være uheldig å gjøre det. Men det er mulig at der i det tilsagn han har gitt presidentskapet, også ligger et tilsagn om ikke-offentliggjørelse. Men jeg tror ikke at man med så bred penn som hr. Hegna brukte, kan si at man er bundet, at en spørgers eller interpellants munn skal være lukket overfor offentligheten så snart presidentskapet har besluttet hemmelig behandling av en sak som denne.

Bull: Det er ikke i umiddelbar tilknytning til hr. Bergesens problemstilling at jeg forlangte ordet, men i tilknytning til noe som ble sagt dels av hr. Hegna og dels av hr. Wikborg. Jeg for min del følte det uhyre tilfredsstillende at det spørsmål som representanten Engan reiste kom opp, og kom opp i hemmelig møte, og det nettopp av de grunner som her er blitt nevnt. I et hemmelig møte kunne statsministeren svare ganske annerledes bredt på spørsmålet enn han ville ha kunnet i et åpent møte, hvor det kanskje hadde vært sannsynlig at han slett ikke kunne ha svart, slik som dette problem ligger an. Dette foranlediger meg til å komme med følgende alminnelige bemerkning, som dels er rettet til utenriks- og konstitusjonskomiteen, dels til stats- og utenriksministeren og dels til Stortinget i sin alminnelighet: Jeg er av den oppfatning at man ikke skal være redd for av og til å ta et hemmelig møte i Stortinget om vanskelige utenrikspolitiske spørsmål. Det ligger i utenrikspolitikkenes natur at den i ganske annen grad enn annen politikk må behandles med konduite, for å si det pent, for ikke å si helt hemmelig. Regjeringen må ofte holde ting hemmelig, den må holde ting hemmelig av hensyn til landet, av hensyn til almene interesser. Men mellom den ene ytterlighet at Regjeringen holder en ting hemmelig, og den annen ytterlighet at den behandles i åpent stortingsmøte, ligger muligheten for behandling av tingene i lukkede møter.

Jeg vil si for min del at i de utenriksdebatter som har vært, har jeg av og til hatt en fornemmelse av at jeg har måttet begrense min problemstilling, beherske meg når det gjaldt å gi uttrykk for en resonnementsrekke, for ikke å vanskeliggjøre Regjeringens stilling eller kanskje endog

skade landet. Jeg tror man vil forstå hva jeg sikter til når jeg sier at selv om man her føler ansvar - og vi må alle føle oss ansvarlige her - så kan det komme stunder da vi heller hadde ønsket at vedkommende sak som ble behandlet, var blitt behandlet i et hemmelig møte, så vi kunne snakket ut og ikke bare måtte komme med hentydninger. Dette refererer seg ikke til noe helt konkret møte, men er bare en henstilling i sin alminnelighet til de instanser som det berører, om ikke å være altfor redde for en gang imellom å ta et hemmelig møte i Stortinget for å drøfte vanskelige utenrikspolitiske spørsmål.

Vatnaland: Eg kan i det store og heile slutta meg til det som presidenten i Stortinget, hr. Langhelle, uttala når det galdt presidentskapet si stode til denne saka. Men det er ein detalj der som eg gjerne ville ha nemnt i denne samanhengen og som medverkar til at mitt syn fall saman med dei andre sitt, slik som dei har gjeve uttrykk for. Det gjeld det som både hr. Wikborg og andre har vore inne på, at skulle dette spørsmålet frå hr. Engan fått svar i eit offentleg møte, måtte det blitt eit heilt anna svar enn det ein kunne gje i eit stengt møte. I presidentskapet visste vi heller ikkje kva statsministeren ville eller tenkte å svara på dette spørsmålet eller kva han ville koma inn på. Som statsministeren også nemnde i svaret sitt i dag, har dette spørsmålet vore framme i ei rekkje møte i den utvida utanriks- og konstitusjonsnemnda. Dei møta er etter sin karakter stengde møte, løynde møte, og det kan ikkje refererast eller nemnast noko om dei møta i ei offentleg sak. Også av den grunn fann eg at det ville vera det einaste rette her at det vart gjeve svar i eit stengt, løynt, møte, for med det stod også statsministeren meir fritt til å koma inn på dei møte i den utvida utanriks- og konstitusjonsnemnda der dette spørsmålet har vore framme.

Når det gjeld den oppmodinga som er komen om offentleggjering av denne debatten, vil eg ha sagt at skal denne debatten kunne offentleggjerast, bør det ikkje skje utan i samanheng med offentleggjering av debattene om spørsmålet i den utvida utanrikskomite. Elles vil ikkje den rette samanhengen koma fram. Berre ved at alt vert offentleggjort, kan det rette bilete av saka koma fram i sin fulle samanheng. Men om tidspunktet er inne til det, er eg i so sterk tvil at eg kan på dette tidspunktet ikkje vera med å tilrå noka offentleggjering.

Presidenten: Ingen flere har forlangt ordet og debatten erklæres for avsluttet.

Presidentskapet har ikke bedt om noen fullmakt til å offentliggjøre disse forhandlinger, men det spørsmålet som hr. Leirfall reiste, skal bli forelagt i første presidentskapsmøte.

Møte hevet kl. 12.55.